

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II.

Podsumowanie monitoringu ptaków
realizowanego w 2016 r.
w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050
„Renaturyzacja sieci hydrograficznej
w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”.

Opracowała:

Joanna Zawadzka

Koordynator ds. ochrony przyrody

w projekcie LIFE13 NAT/PL/000050

W ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II” prowadzony jest monitoring następujących gatunków ptaków i grup gatunków ptaków:

- 1) derkacza (*Crex crex*),
- 2) wodniczki (*Acrocephalus paludicola*),
- 3) ptaki siewkowe (bez kszyska),
- 4) kszysk (*Gallinago gallinago*),
- 5) zespół ptaków lęgowych (wszystkie gatunki),
- 6) dubelta (*Gallinago media*),
- 7) cietrzewia (*Tetrao tetrix*).

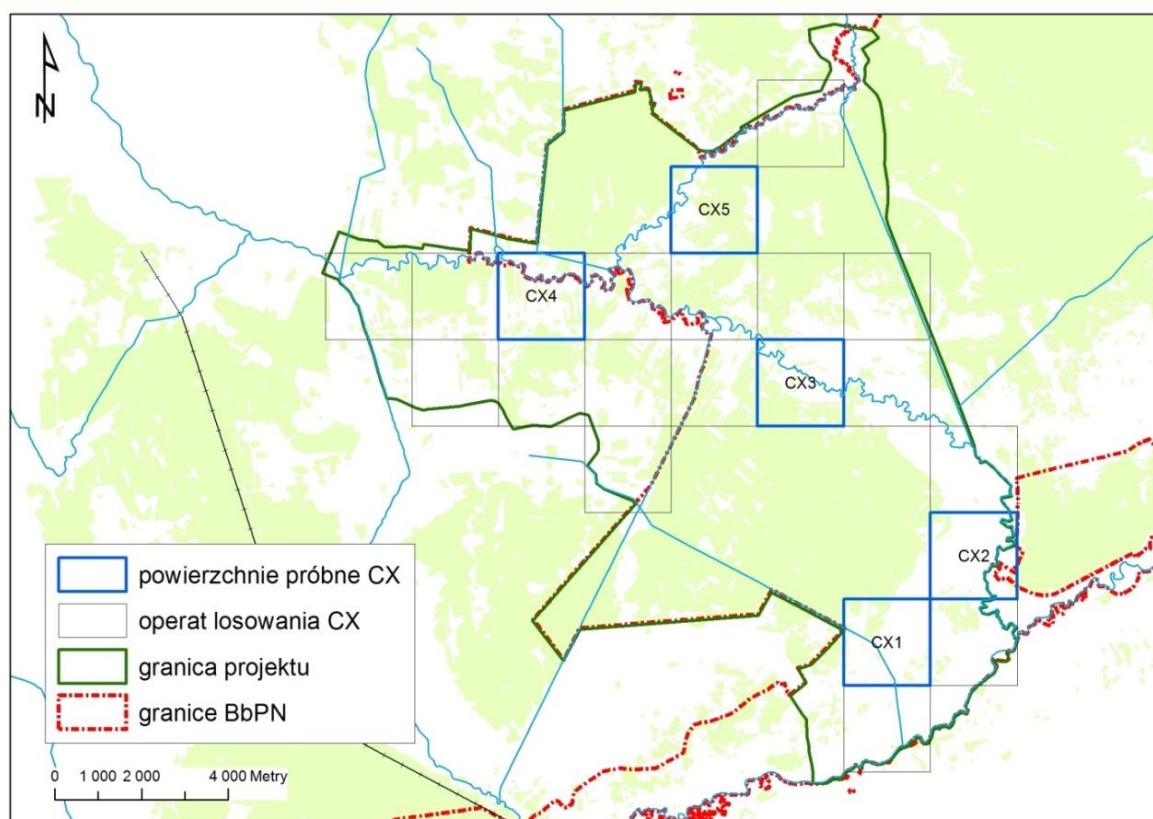
Wykonawcą monitoringu ptaków (pkt. 1-5) jest Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków w Markach. Monitoring cietrzewia jest wykonywany przez pracowników Biebrzańskiego Parku Narodowego, a z kolei monitoring dubelta jest wykonywany w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Raporty roczne dla cietrzewia i dubelta są wykonane przez ornitologów - pracowników Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Derkacz *Crex crex*

Monitoring derkacza wykonywano na 5 losowych powierzchniach próbnych (kwadratach o boku 2 km; Ryc. 1). Na każdej z tych powierzchni wykonano 2 kontrole nocne (w terminach 21 maja - 31 maja i 23 czerwca - 5 lipca) w trakcie których liczone odzywające się samce. Podczas pierwszej kontroli obserwatorzy odnotowali tylko 4 derkacze (wszystkie na powierzchni CX3), natomiast przy drugiej kontroli aktywne były 3 ptaki na tej samej powierzchni. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 1.

Tab. 1. Wyniki liczeń derkacza w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) w 2016 roku (Mucha 2016a).

Powierzchnia próbna	CX1	CX2	CX3	CX4	CX5
1 kontrola	0	0	4	0	0
2 kontrola	0	0	3	0	0

Ryc. 1. Monitoring derkacza w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) - rozmieszczenie operatu losowania oraz powierzchni próbnych w 2016 r.

Wodniczka *Acrocephalus paludicola*

W ramach monitoringu wodniczki wykonano 2 liczenia (w dniach 20 maja – 8 czerwca oraz 4-6 lipca) na potencjalnych siedliskach wodniczki, w czasie których notowano wszystkie śpiewające samce tego gatunku. Podczas pierwszej kontroli stwierdzono 43 śpiewające samce, w czasie drugiej kontroli – 98. Na podstawie analizy rozmieszczenia stwierdzeń wodniczki minimalną liczbę samców oszacowano na 103 (Mucha 2016d).

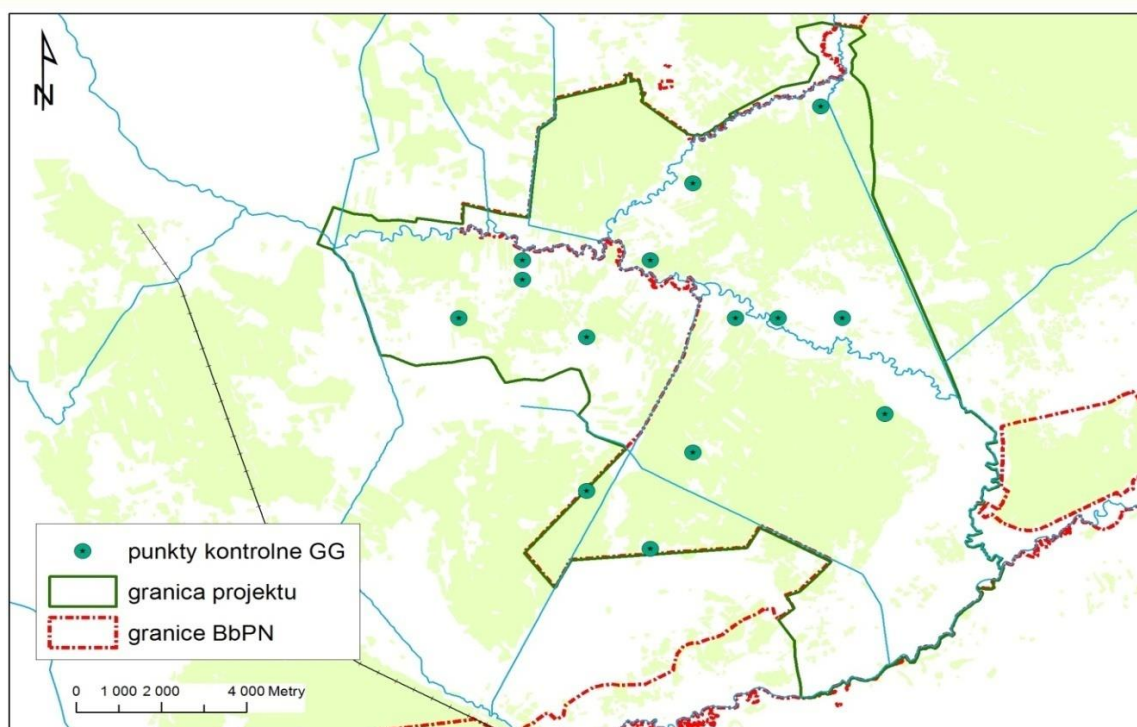
Kszyk *Gallinago gallinago*

Monitoring kszyka prowadzono metodą liczeń w 14 losowych punktach kontrolnych (Ryc. 2). Na punktach kontrolnych wykonano trzy liczenia w terminie 25 kwietnia – 9 maja. Zaobserwowane w ciągu trwającej 10 minut kontroli ptaki notowano w dwóch kategoriach odległości (do 100 m i powyżej 100 m) w podziale na: tokujące („beczące”), wydające głosy i pozostałe.

W czasie kontroli w 6 z 14 punktów w ogóle nie odnotowano kszyków. W pozostałych 8 punktach liczba zaobserwowanych ptaków wahała się od 1 do 2. Średnia liczba ptaków stwierdzanych na punkcie wyniosła 0,49, natomiast ptaków tokujących – 0,40, co w przybliżeniu odpowiada zagęszczeniu 1,3 ptaków tokujących na 100 ha. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 2.

Tab. 2. Wyniki liczeń kszyka w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 w 2016 roku (Mucha 2016b).

Punkt kontrolny	Kontrola 1							Kontrola 2							Kontrola 3							Średnia ogółem	Średnia - tokujące
	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem		
	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe		Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe		Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe			
GG_37	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
GG_41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0,33	0,00
GG_51	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1,00	1,00
GG_61	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
GG_71	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0,67	0,67
GG_81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
GG_91	1	1	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	2	1,67	1,33
GG_101	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,33	0,33
GG_110	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
GG_111	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,33	0,33
GG_121	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
GG_131	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	1	0	0	2	1,33	1,33
GG_141	1	0	0	0	1	0	2	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	1,33	0,67
GG_210	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
Średnia							0,57							0,42							0,5	0,49	0,40

Ryc. 2. Monitoring kszyka w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 - rozmieszczenie punktów kontrolnych w 2016 r.

Inne siewkowe (czajka *Vanellus vanellus*, rycyk *Limosa limosa*, krwawodziób *Tringa totanus*, kulik wielki *Numenius arquata*)

Ptaki siewkowe (z wyłączeniem kszyka i dubelta objętych innymi programami monitoringu) były monitorowane w 2016 r. na całym obszarze realizacji projektu. Wykonano 2 liczenia (w dniach 16-22 kwietnia oraz 1-10 maja), na potencjalnych siedliskach ptaków siewkowych (wilgotne i podmokłe tereny otwarte – łąki, pastwiska, niskie szuwary itp.), podczas których notowano wszystkie widziane i słyszane ptaki.

W trakcie liczeń ptaków siewkowych odnotowano jednego rycyka (gniazdowanie prawdopodobne), natomiast nie stwierdzono lęgowego kulika wielkiego. Szacowana liczba krwawodzioba to 2-3 pary, natomiast liczebność czajki w 2016 roku jest szacowana na 35-40 par (Mucha 2016c).

Monitoring zespołu ptaków lęgowych ekosystemów nieleśnych

Monitoring zespołu ptaków lęgowych prowadzono zgodnie ze zmodyfikowaną metodyką MPPL: liczono wszystkie gatunki ptaków na transektach (transekty o długości 1 km zlokalizowane parami na 4 losowo wybranych powierzchniach próbnych, kwadratach o boku 1 km – Ryc. 3) w trakcie trzech porannych kontroli. Kontrole prowadzono w następujących terminach: 1-15 maja, 20-31 maja, 6-20 czerwca. Notowano wszystkie ptaki (wraz z informacją o wieku, płci i zachowaniu) w trzech kategoriach odległości, na 100 m odcinkach transektów. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 3.

Tab. 3. Zbiorcze zestawienie wyników liczeń w ramach monitoringu ZPL.

Powierzchnia próbna	ZLP1	ZLP2	ZLP3	ZLP4	ZPL 1-4
1 kontrola	57	45	104	87	-
2 kontrola	50	51	102	82	
3 kontrola	43	140	100	65	
Razem	150	236	306	234	926

Podczas trzech kontroli na czterech powierzchniach odnotowano łącznie 926 ptaków należących do 52 gatunków. Ponad połowę (52%) zespołu stanowiły ptaki należące do 5 gatunków:

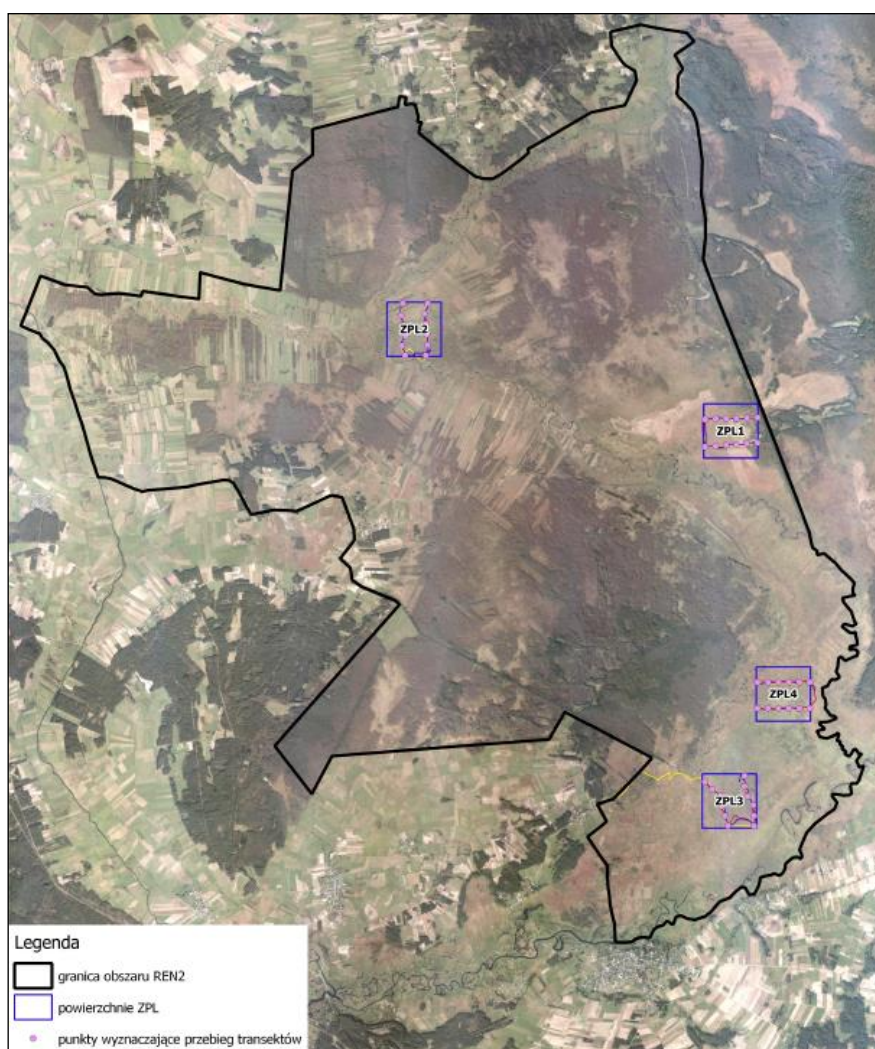
- szpak *Sturnus vulgaris* (18,1%),
- potrzos *Emberiza schoeniclus* (12,6%),
- rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus* (9,1%),
- pokląskwa *Saxicola rubetra* (5,5%),
- świergotek łąkowy *Anthus pratensis* (4,8%).

Wśród subdominantów, tj. gatunków, których udział wyniósł 2- 5% znalazły się poza świergotkiem łąkowym:

- kszczyk *Gallinago gallinago* (4,6%),
- brzęczka *Locustella luscinioides* (4,2 %),
- skowronek *Alauda arvensis* (3,8%),
- piecuszek *Phylloscopus trochilus* (2,7%),

- cierniówka *Sylvia communis* (2,7%),
- gęgawa *Anser anser* (2,6%),
- żuraw *Grus grus* (2,4%),
- czajka *Vanellus vanellus* (2,4%).

Ponadto, jeszcze 7 gatunków osiągnęło udział wynoszący przynajmniej 1%. Były to słowik szary *Luscinia svecica*, kukułka *Cuculus canorus*, świerszczak *Locustella naevia*, sroka *Pica pica*, pliszka cytrynowa *Motacilla citreola*, wodniczka *Acrocephalus paludicola*, trznadel *Emberiza citrinella*. W sumie gatunki o udziale wynoszącym 1% lub więcej stanowiły 85,4% całego zespołu ptaków. Indeks różnorodności Shannona-Wienera wyniósł 3,14 (Mucha, 2016f).

Ryc. 3. Monitoring zespołu ptaków lęgowych w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) – rozmieszczenie powierzchni próbnych.

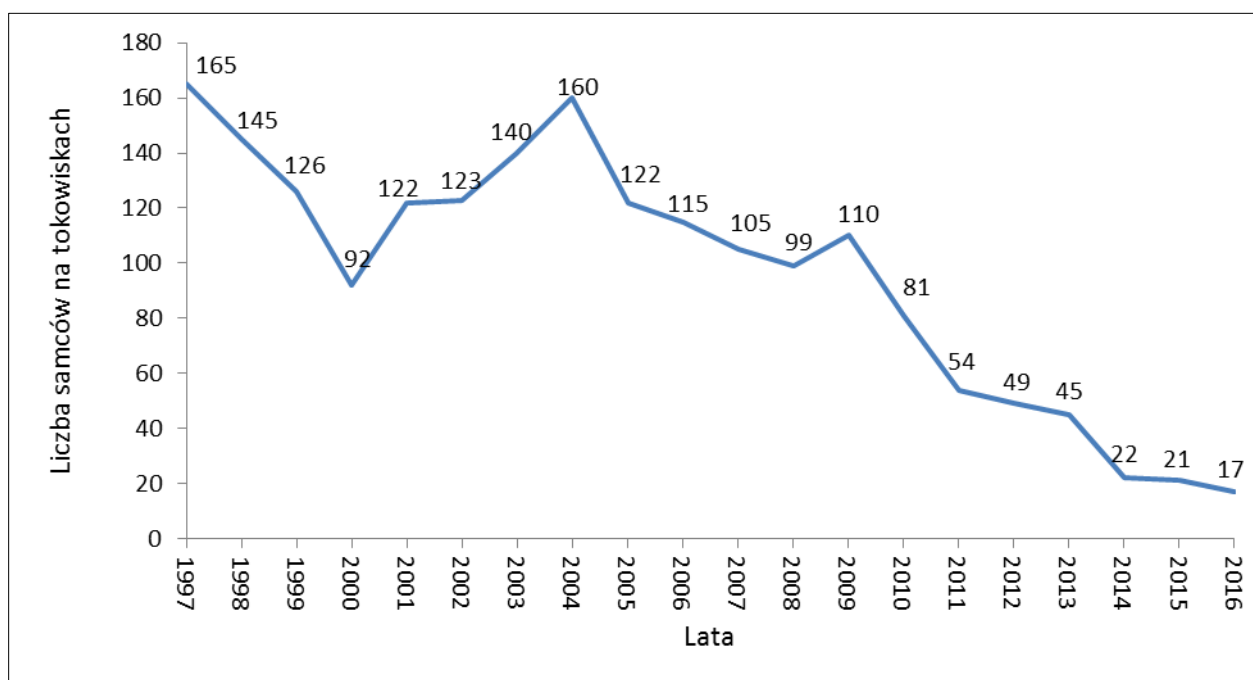
Dubelt *Gallinago media*

W ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 opracowano wyniki monitoringu dubelta gromadzone przez Główną Inspekcję Ochrony Środowiska w ramach Państwowego Monitoringu Ptaków. Na powierzchniach monitorowanych, odnotowano 7-8 tokujących samców na jednym stanowisku oraz 16-22 samce na tokowiskach położonych poza wyznaczonymi powierzchniami próbnymi (Krajewski, 2016).

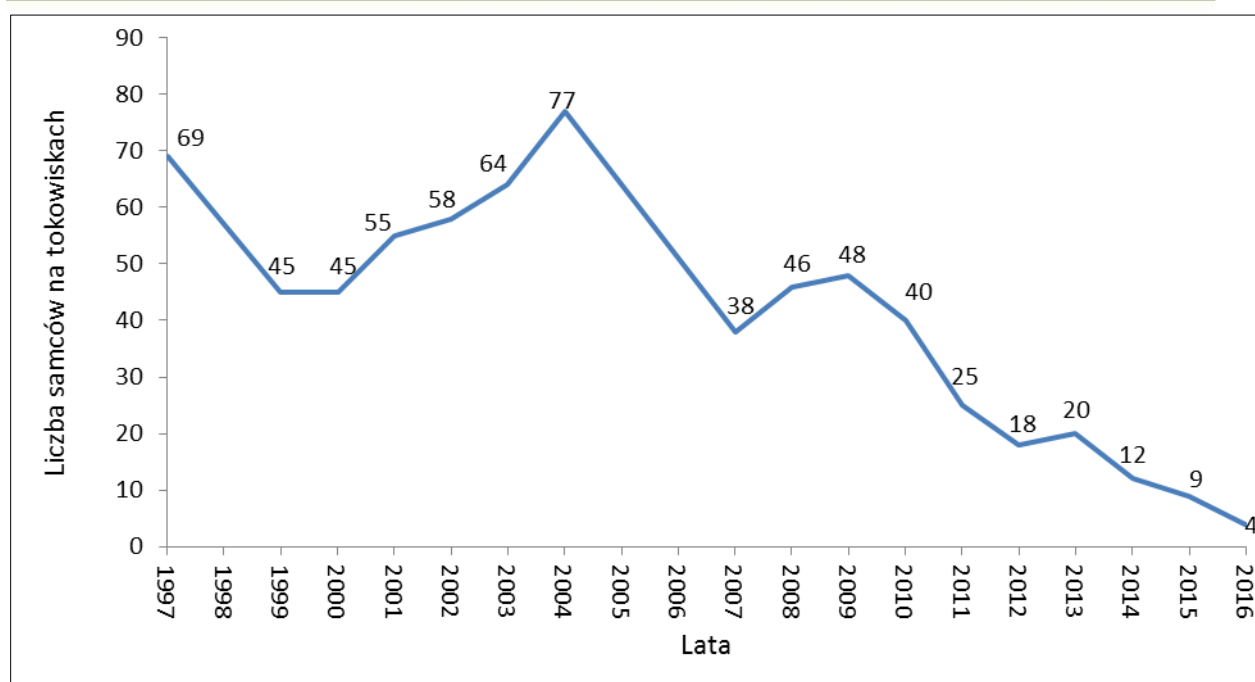
Cietrzew *Tetrao tetrix*

Liczenie cietrzewia wykonano na wszystkich aktualnych stanowiskach tego gatunku na obszarze realizacji Projektu, tj. w 5 ostojach cietrzewia. Podczas poszczególnych kontroli stwierdzono odpowiednio 1 i 4 samców cietrzewia na tokowiskach, a ich liczebność całkowitą na podstawie różnic w rozmieszczeniu podczas I i II kontroli oceniono na 4-5 samców.

Zmiany liczebności cietrzewia w okresie od 1997 r. do teraz w Biebrzańskim Parku Narodowym oraz na obszarze projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” przedstawia ryc. 4 i 5. W wyniku trwającego od około 10 lat spadku liczebności populacji gatunek ten stał się w dolinie Biebrzy skrajnie nieliczny i krytycznie zagrożony wyginięciem (Henel, 2016).

Ryc. 4. Spadek liczebności cietrzewia w Biebrzańskim Parku Narodowym w latach 1997 - 2016.

Ryc. 5. Zmiany liczebności cietrzewia w latach 1997 – 2016 na obszarze projektu „Renaturyzacja II LIFE PL”

Ryc.6. Cietrzew (Fot. Łukasz Mucha)

Literatura:

1. Henel K. 2016. Raport z monitoringu cietrzewia na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”. Raport roczny z monitoringu za 2016 rok. BbPN, Osowiec-Twierdza: 1-11 (pdf).
2. Krajewski Ł. 2016. Raport z monitoringu dubelta *Gallinago media* na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”. Raport z monitoringu w 2016 rok. BbPN, Osowiec-Twierdza: 1-25 (pdf).
3. Mucha Ł. 2016a. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2016 rok – derkacz *Crex crex*. BbPN, OTOP, Marki-Trzcianne: 1 - 8 (pdf).
4. Mucha Ł. 2016b. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2016 rok – kszyc *Gallinago gallinago*. BbPN, OTOP, Marki-Trzcianne: 1 - 9 (pdf).
5. Mucha Ł. 2016c. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2016 rok – siewkowe bez kszyc. BbPN, OTOP, Marki-Trzcianne: 1 - 13 (pdf).
6. Mucha Ł. 2016d. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2016 rok – wodniczka. BbPN, OTOP, Marki-Trzcianne: 1 - 8 (pdf).
7. Mucha Ł. 2016f. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2016 rok – zespół ptaków lęgowych. BbPN, OTOP, Marki-Trzcianne: 1 - 12 (pdf).